

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo UJU — Poverjeništvo Ljubljana.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Clani pov. UJU plačajo list z članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. št. rač. 11.197. Telefon 3112.

Poslanica prosvetnega inspektorja dr. Drag. Lončarja učiteljstvu leta 1926.

Ko Vas ob svojem nastopu pozdravljam, Vas obenem prosim sodelovanja.

Za duševno svobodo učiteljstva.

V prvi vrsti potrebujemo miru, da moramo vršiti svoj posel nemoteno in zdržema; zakaj veliki slovanski učitelj Masaryk pravi, da se znanost težko pridobiva in težko prebavlja. S podražavljenjem šolstva je relativno rešeno gospodarsko vprašanje učiteljstva, kolikor to dopušča vojne razmere, ki seveda še niso uravnane. Ni pa še rešena naša duševna svoboda, ki je isto tako potrebna za mirno delo pri vzgoji in pouku kakor gmotna neodvisnost. Učiteljstvo moramo vrniti šoli ter ga osvoboditi od pritiska na levo in desno, ker pripadamo kot vzgojitelji vsemu narodu in vsem stanovom brez razlike strankarstva. V okviru zakonov in naredb nastopamo kot stan, ki ne more in ne sme služiti posameznikom. Ako damo državi, kar je njenega, ako puščamo cerkvi, kolikor ji upravljeno pripada, ako spoštujemo, kar tvori bistvo našega naroda, potem smemo zahtevati, da ostanemo zvesti sami sebi: svojo duševno svobodo, svojo osebnost moramo braniti proti vsakomur; zakaj Cankarjevi »Hlapci« naj bi bili samo še žalosten dokument preteklosti, ki naj bi se v narodni državi ne pojavljali nikdar več.

Vzgojno delo in smernice.

Čeprav smo vzgojitelji vsega naroda, vendar moramo upoštevati potrebe njegovih različnih plasti: zato se bomo po mestih ozirali na življenje meščanstva, po kmetih na kmetstvo in po industrijskih krajih na delavstvo. Naše prvo in glavno delo je v šoli, kar je naš življenjski poklic. Vzgojno delo za učitelje se mladino v šoli in izven nje je treba centralizirati, ker ni smotno, da se trošita denar in trud za razna društva in časnike, če imajo isti namen. Najti bo treba središče, kjer se naj združuje vse, kar ustvarja nov red: boj proti alkoholu, nikotinu in razuzdanosti so najvažnejše točke našega prizadevanja, ker vsi čutimo, da moramo zlasti srednješolsko mladino iz njenega igračkaranja in veseljačenja vrniti zopet k delavnosti, rednosti in treznosti. Ne more nam biti postranska stvar, kakšne so javne predstave, ki jih ponujata mladini gledališče in kino, kakor je treba tudi smotno voditi dijaške knjižnice, kjer mora veljati načelo: manj čitanja, a tisto izbrano! Ako bi imel kdo morebiti z umetniškega stališča pomisleke proti takšnim smernicam, tega opozarjam v tem pogledu na vzgojo mladine pri starih Grkih, kakor nam jo je pokazal Aristoteles v »Politiki«. In stari Grki so bili umetniški narod prve vrste!

Izvenšolsko delo učiteljstva.

Če poudarjam osnovni poklic učiteljstva, nečem prezirati vpliva, ki ga more imeti učiteljstvo na ljudstvo izven šole, in sicer v gospodarskem in kulturnem pogledu. Kdor se čuti telesno in duševno sposobnega za ta posel, naj ga opravlja, kjerkoli se mu nudi prilika in — kolikor mogoče — ne glede na strankarsko pripadnost. Naj pomaga ljudstvu s svetom in z dejanji, a tako, da ne trpi pri tem škode šole; posebno naj bodo moški delavni pri povzdigi kmečkega gospodarstva, a ženske naj bodo svetovalke in učiteljice pri kmečkodelavskem gospodinjstvu. Kolikor je pri nas še treba boja proti anal-

fabetstvu, ga vršimo zlasti pri starejših in pri oni mladini bolj oddaljenih krajev, kjer je reden pouk otežkočen.

Politika in učiteljstvo.

Nekaj drugega je politično udejstvovanje učiteljstva. Ne da bi hotel kratiti njegove politične pravice, mislim, da bodi tudi to delovanje v skladu z značajem vzgojitelja, ki mora biti pomirjujoč življenjskega razburkanimi strastmi, a ne njih podžigalec. Lastna korist učiteljstva zahteva, da uveljavlja svoje politično prepričanje v duhu kulturnosti, da se ne onemogočuje med nasprotniki, ki jim ne sme vsiljevati svojega mišljenja; zakaj sovražnost, ki jo goji, se ne maščuje nad politiki po poklicu, ampak nad učiteljstvom in njegovimi družinami, škoda pa trpi tudi šola. Dejstva polpretekle dobe so dokaz za to.

Zakonitost in red.

Opozarjam na medsebojno tovariško sodelovanje brez škodoželjnih nagajivosti; posebno naglašam, naj posvetni učitelj priznava cerkvi, kar ji gre, a tudi učitelj-duhovnik mora dati državi, kar ji pripada. Šola potrebuje reda in discipline na eni, a pravične obzirnosti na drugi strani. Prosvetna uprava ne sme ubijati, a se tudi ne sme dati ubijati. S tega stališča zavračam izrabljanje prosvetne uprave kakor tudi posameznikov po neupravičenih dopustih, številnih nadurah ter kopicenju postranskih služb, kar ogroža šolski pouk in ustvarja krivice, da ima eden vse ali mnogo, drugi pa ničesar ali malo. Potrebna je tudi revizija učnega osebja po pisarnah. Pri podeljevanju učiteljskih služb veljaj splošno načelo, da spadajo mlajše in samske učne osebe v bolj oddaljene kraje, a starejše in poročene ter takšne, ki morajo skrbeti za svoje, naj pridejo v bližino mest in železnice. Uradniški zakon (§ 62.) določa glede podeljevanja služb, da se najprej upošteva usposobljenost, strokovna in življenjska izkušnost, značaj in posebna izobrazba, potem pa ob enakosti teh pogojev službena doba. Več stanovske solidnosti in socialne uvidenosti bi povzdignilo in osamosvojilo učiteljstvo vsakega pritiska. Ni dovolj, ako poskušata prosvetna uprava vršiti svojo nalogo v tej smeri: osamosvojitve učiteljstva je najprej odvisna od njega samega! Stalnost si izboljšujete sami s svojo stanovsko zavedenostjo! Pri tej priliki omenjam, da vsak, ki si želi premestitve s svoje dosedanje službe, vložiti prošnjo in da oni, ki se je pribožil na državni svet, čaka njegove razsodbe.

Notranji ustroj šolstva.

Ne da bi se hotel dotikati podrobno notranjega ustroja šolstva, bi vendar omenil troje načelnosti. Pred vsem poudarjam, da potrebujemo več življenjske praktičnosti in manj knjižne učenosti, več sodelovanja učencev in manj mehaničnosti. Ako je prosvetni minister Stjepan Radić govoril o uvedbi ročnega dela v srednji šoli, je izrekel s tem važno načelno besedo. Ne gre za to, da napravimo iz srednješolske rokodelca, ampak za to gre, da se mladi šolani človek, zlasti mestni otrok, zave pomena ročnega dela za današnje družbo, kakor gre tudi za to, da si pridobi nekoliko dispozicije za ročno delo, ki jo pozneje v življenju lahko razvija praktično bodisi kot razvedrilo in kreplivo po duševnem naporu, bodisi kot poklic, ako je moral opu-

stiti učenje; mlad šolani človek se mora zavedati vzajemnosti duševnega in ročnega dela ter se otreosti neupravičenega preziranja produktivnih stanov, zlasti kmečkega in delavskega. Pouk realnih predmetov, kakor fizike in kemije, bi moral biti v prvi vrsti prilagoditev teoretične znanosti v praktične namene, kjer bi se učenec izkustveno seznanjal s tehničnim delom.

Središče vsega pouka.

Drugo načelo, ki bi ga rad označil, je to, da mora biti poleg strokovnih predmetov središče vsega pouka domači jezik, domača zgodovina in zemljepis, ker brez njih znanja ni omikanega Slovencev in Jugoslovancev. Pri pouku slovensčine, kjer se je treba ozirati na čistost in pravilnost jezika, naj bi se v vseh višje organiziranih šolah vršil primerjajoče in praktično tudi pouk srbo-hrvatskega jezika, a to ne tako kakor danes kot nekak čisto tuj jezik, ampak kot najsorodnejši jezik. To načelo je izrekel naš slavist Murko in bilo bi prav, ako bi se upoštevalo. Pri domači zgodovini in zemljepisu naj bi se izogibali balasta letnic in imen brez pravega umevanja. Tudi je dana prilika, da dobiva mladi človek pogled v gospodarsko, kulturno, politično in socialno udejstvovanje svojega naroda in svojih južnoslovanskih bratov v okviru velikih gibnih idej človeštva. Zgodovinsko-zemljepisni pouk bodi intenziven: manj prazne besednosti, a več splošnega pregleda in lastnega opazovanja! Tu se naj goji ljubezen do naroda in države, ki se opira na poznavanje dejstev; zakaj po lepih besedah ruskega slavista Sirotinina moramo žrtvovati domovini vse razen resnice, ker prava domovinska ljubezen ni v oboževanju, ampak v očiščevanju samega sebe od nedostatkov. S tega stališča bomo ljubili svoje, a spoštovali tuje, kar je posebno važno za medsebojno razmerje Slovencev, Hrvatov in Srbov, končno tudi za vzajemnost vseh narodov.

Notranja smer pouka.

Angleški mislec Spencer je zahteval v »Principih filozofije« za pravilni razvoj človeške družbe svobodo i za konservativno i za napredno mišljenje in delovanje. Ako naj takšno naziranje velja tudi za vzgojo in pouk, potem bi to tretje načelo glede notranjega ustroja šolstva določil takole: vsebinsko bodimo bolj konservativni, metodično pa bolj napredni! Ne moremo namreč popolnoma prezirati dosedanjega razvoja v svojem šolstvu in svoji prosveti obče, ker potrebujemo zveze z dediščino preteklosti, ki ni bila vsa in čisto napačna, ampak jo moramo le prilagoditi novim razmeram, ostajajoč na realni podlagi. Glede načina pouka pa puščajmo učitelju kar največ svobode v okviru zakonitih predpisov, čeprav uvaja novosti; vsak naj si najde po svojih zmogljivostih in danih prilikah primerno pot za dosego učnega smotra. Ne silimo ga k šablonskemu delu, ampak dovoljimo mu, da izbira, tehta, polizkuša; vendar se ne sme to goditi na škodo duševnemu in telesnemu zdravju gojencev in gojenk.

Učiteljska izobrazba.

Stara in upravičena je zahteva učiteljstva po višji teoretični in praktični izobrazbi, ker ono vodi v osnovnih šolah vzgojo in pouk velike večine naroda; zato mora posebno skrbeti prosvetna uprava za učiteljska ter jih primerno preosnovati. Poleg osnovnih šol so važne zlasti za delavsko mladino v industrijskih krajih meščanske in strokovne šole, ki naj bi razbremenjevale srednje šole kakaj srednje šole niso po svojem bistvu pribežališče in poskuševališče za vsakogar, ampak ima-

jo deloma namen splošne izobrazbe, deloma pa so teoretično-praktična priprava za visoke šole. S stališča zdrave prihodnosti naše učence se mladine bo treba po srednjih šolah primerne izbere in večje strogosti.

Znanost in umetnost.

Prosvetna uprava se dalje zaveda važnosti, ki jo imata znanost in umetnost za narod in državo, zato hoče podpirati vsako resno prizadevanje v tej smeri. Na drugi strani pa se mora ustavljati vsaki zlorabi, ako bi se hotela uganjati na škodo resnične znanosti in umetnosti, ki ne smeta z državno pomočjo ali celo na njene stroške služiti v zabavo ali šport nekaterim, ampak naj bi bili dušna hrana naroda, kakor vsakdanji kruh.

Izpopolnitev prosvetne uprave.

Prosvetna uprava hoče stopnjema, kolikor je odvisno od nje, reševati tudi druga vprašanja, ki so potrebna preuredbe, n. pr. glede državne zaloge šolskih knjig in učil, glede birokratizma v šolskem poslovanju, glede nepraktičnosti besedila pri šolskih tiskovinah itd.

Učiteljske organizacije.

Prosvetna uprava poudarja končno, da bi morale biti organizacije učiteljstva vseh stopenj strokovne; zlasti ne uvidi strokovnega stališča potrebe dvojne organizacije učiteljstva osnovnih šol, ki se borita med seboj na življenjske in smrt, ker kulturno-politična vprašanja so poglavje zase, ki naj bi bilo izključeno pri stanovskih organizacijah.

Dvigimo šolstvo in prosveto.

Ne mislim vrčati, kakor se je posojalo, vendar si bom štel v dolžnost, da se ustavljam vsaki osebni in stvarni škodi, ki bi pretila našemu šolstvu in naši prosveti. Ako zahteva prosvetna uprava od učiteljstva določeno in red, sme učiteljstvo zahtevati od nje zakonitost. Držimo se vsak s svoje strani te vzajemnosti! Zavedajmo se, da se vsem in vselej ne da ustreči, a prizadevajmo si, da dvignemo svoje šolstvo in svojo prosveto na kolikor mogoče visoko stopnjo. V tem duhu želim, da se lotimo svojega dela v novem letu, ki ga začenjamo, kar bo po mojem prepričanju koristilo učiteljstvu in njegovim družinam, kakor tudi našemu šolstvu in naši prosveti. In to je končni namen nas vseh.

Prosvetni inspektor:
Dr. Dragotin Lončar s. r.

O učiteljskih organizacijah v tujih državah.

ČEHOSLOVASKÉ UČITELJSKE ORGANIZACIJE.

(Iz »Internacia Pedagogia Revue«.)

V ČSR obstoja več učiteljskih organizacij, tudi nemške in madžarske. Najvažnejši sta sledeči, ki sta razširjeni po vsej državi.

1. Češkoslovenska Obec Učiteljská za učitelje osnovnih in meščanskih šol, ki ima 10.000 članov in centralno glasilo »Časopis Československe Obce Učiteljské«. Glavne skupščine se vrše v presledkih dveh let. Na zadnji so se zopet poudarjale aktualne zahteve: enotna osnovna in meščanska šola, visokošolska izobrazba učiteljstva, posvetni značaj šole, izključitev konfesionalnih vplivov, depolitizacija šolske uprave. Poleg tega so trudi COU, da bi združila vse učiteljstvo osnovnih in meščanskih šol na podlagi skupne borbe tudi za specialne interese.

Vse naročilnice in vsa nakazila za Mlad. Matico naj se dopošljejo najpozneje do 10. aprila.

LISTEK.

Ob koncertu v Mariboru

(6. aprila 1929.)

Naš pevski zbor je imel nastopiti v Mariboru že lani o priliki državn. skupščine UJU. Koncert se je moral radi poteka skupščine odložiti in šele letos je mogoče izvesti nastop.

Če prihaja zbor razmeroma pozno v Maribor, prihaja pa s popolnoma novim sporedom. Pismi, ki jih bo izvajal, se pojejo prvič v Mariboru. Skladbe — slovenske in hrvatske — so večinoma najnovejše in so prav tako zanimive za lajka, kakor za glasbenika. A dasi predstavljajo novo, moderno glasbo, imajo lepoto, ki jo uživa tudi glasbeno neizobražen človek. V tem je posebnost sporeda, ki se bo izvajal v Mariboru.

Za izvajanje programa jamči ime zborovega vodje, mojstra Kumarja, najmočnejšega, najizlajvejšega avangardista naše moderne pesmi. Dvomim, če imamo človeka, ki bi s tolikim ognjem propagiral in širil v javnosti skladbe naših najboljših sodobnih kom-

ponistov. Da so dela teh mož dobra, da imajo umetniško vrednost, je dokazal izven naših mej, pred hladnimi sodniki v tujini. Prof. Kumar je dirigent, ki je šel z našo pesmijo in z našimi zbori v Bologno in v Frankfurt, v glasbena središča Evrope.

O učiteljskem zboru samem ni treba izgubljati besed. Pokazal je svojo sposobnost v Ljubljani in v Zagrebu. Obe mesti razpolagati danes v glasbenem oziru z mnogimi sredstvi, obe mesti sta v kritiki izredno strogi in gledati z ekskluzivističnim očesom na kroge, ki niso profesionalistični. Vzlic temu se je zbor popolnoma uveljavil in s svojim delom pogaziti predsodke, ki škodljivo ovirajo širok glasbeni razvoj pri nas. O priliki zadnjega koncerta v Ljubljani je kritika priznala, da je treba zbrati učiteljstvo iz vse Slovenije in klicati prof. Kumarja iz Zagreba, ako se hoče čuti naša moderna pesem. (»Dom in svet«, 1. in 2. številka letošnjega letnika.)

Pevski zbor slovenskega učiteljstva je danes resen činitelj naše glasbene umetnosti. Da se je to doseglo, je bilo treba mnogih žrtve, od katerih so največje žrtve pevcev samih. Za zbor ni bilo povsod dovolj razumevanja, ker so nismo povsem zavedali, da mu je cilj umetnost. Preveč smo zamenjavali

umetnost s priložnostnim popevanjem iz minulih rodoljubno čustvenih dob. Šele z delom in z neomahljivim stremljenjem zboru po dosegi umetniške višine so se stvari nekoliko izboljšale.

Propaganda za pevski zbor tudi danes še ni prav lahka med učiteljstvom. Vendar se širi zavest, ki pravilno osvetljuje prizadevanje učiteljstva z zborom umetniške vrednosti. Kar je organizacija žrtvovala za pevski zbor, je storila za našo glasbeno umetnost. Sicer si večino gmotnih sredstev za svoj obstoj pridobi zbor sam, vendar bi ne bil mogoč brez organizacije. Učiteljstvo nima več niti za vsakdanji kruh, pa vendar žrtvuje za povzdigo, za razvoj naše glasbe. Njegovi uspehi niso brezpomembni — danes nam javnost to priznava — in kar je glavno: ti uspehi so izključno naše delo, naše žrtve. Učiteljstvo je torej kulturni činitelj preko okvira svojega poklica, in sicer močan in uvaževan činitelj. Poleg ustanove Mladinske Maticice, ki se razvija v osrednje založništvo mladinskega književnega trga v Sloveniji, je pevski zbor najkrepkejša priča kulturnega pomena slovenskega učiteljstva, aktivna postavka tudi v današnjem času.

Ko pevski zbor končno nastopi tudi v Mariboru, se ne sme zgoditi, kar se je zgo-

dilo o priliki njegovega zadnjega koncerta v Ljubljani. Občinstvo je pokazalo učiteljskemu pevskemu zboru svoje simpatije z obiskom koncerta, večina ljubljanskega učiteljstva ga ni smatrala vrednega tega, izostala je, kakor da ni to tudi zadeva stanu. Upanje, da v Mariboru ni mogoče kaj takega. Upamo, da bodo tovarišice in tovariši še opozorili krog svojih znancev na koncert, da se bodo zavzeli za prosvetnih organizacijah za obisk. Toliko stanovske sebičnosti je pri vsakem stanu, zakaj bi je ne bilo pri nas? Če delamo za druge, delamo lahko tudi zase. Resnica je, da naš pevski zbor krije večino svojih izdatkov predvsem iz lastnih prireditelj. Zato mu tudi ne more biti vseeno, kakšen je obisk koncertov, ki jih prireja. Potreben je tudi danes še moralne in gmotne podpore, da more iti za svojimi visokimi cilji. Prosimo tovarišice in tovariše v Mariboru in v okolici, naj mu se pomoči ne odrečejo — prosimo jih radi napredka naše glasbene umetnosti same, radi pomena in uveljavljenja stanu ter radi obstoja učiteljskega pevskega zbora. Naj bi bil koncert v vsakem oziru priča, da je slovensko učiteljstvo faktor, mimo katerega ni mogoče v našem prosvetnem življenju.

I. S.